

УДК 94(437)+327.58(=112.2)“1918/1919”

І. О. Десятничук

УТВОРЕННЯ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ ТА НІМЕЦЬКЕ ПИТАННЯ (1918–1919 рр.)

У статті висвітлюється загострення чесько-німецьких відносин, пов'язане із розпадом Австро-Угорської імперії та виникненням Чехословацької республіки у 1918 р. З'ясовано позиції чеських та німецьких репрезентантів щодо кордонів останньої та статусу чесько-німецького прикордоння, а також розв'язання проблеми, як у зовнішньополітичному контексті, так і внутрішньополітичними засобами. Проаналізовано утворення німцями автономних провінцій та їх доля, а також позиція чеських політиків в питанні співіснування двох народів в одній державі.

Ключові слова: самовизначення, Чехословацька республіка, націоналізм, Масарик, Німецька Чехія, чесько-німецькі відносини.

Нерозв'язаність проблеми національних меншин у міжвоєнний час стало однією з основних причин початку Другої світової війни. Чи не найбільш суперечливими були чесько-німецькі відносини в зазначений період.

Попри загальну позицію чеської історіографії щодо цілком демократичного характеру Чехословацької республіки частина, головним чином, німецьких істориків вбачає у прагненні чеських німців до відокремлення від Чехословаччини (що й було здійснено у 1938 р. і стало прологом до початку війни) не лише вплив нацизму [12]. Видається, що коріння політики негативізму лежить у подіях 1918-1919 рр. Таким чином, ми ставимо завдання з'ясувати причини чесько-німецького конфлікту у зазначений період.

Чесько-німецькі відносини належать до однієї з ключових проблем чеської історіографії, є важливою складовою колективної пам'яті чехів. Події пов'язані із розпадом Австро-Угорської імперії та утворенням Чехословацької республіки у 1918 р. не лише змінили політичний ландшафт Центральної Європи, а й у багатьох аспектах визначили чесько-німецькі відносини на наступні десятиліття.

Загострення чесько-німецьких суперечностей на початку ХХ ст., які активно артикулювалися націоналістичними колами обох сторін не відміняло прагнення якогось компромісу зі сторони поміркованих сил. До успішних спроб відносять т.зв. Моравське вирівнювання 1905 р. за яким утворювалися національні курії до виборів у моравський сейм. Таким чином, місцеві німці позбувалися свого привілейованого становища і визнавали слов'янськомовну більшість у сеймі згідно із чисельним розподілом населення. Практичними наслідками вирівнювання стали поділ провінційної шкільної ради на чеську та німецьку і двомовність у провінційних органах самоуправління. Компроміс був болючим для обох сторін, що наражалися на критику своїх більш радикальних партнерів [1, с. 28].

В роки Першої світової посилюється німецький радикальний націоналізм з планами забезпечення німецької надвлади в Австро-Угорщині та скасування освітніх та інших національних можливостей слов'ян [2, с. 68]. Виключенням був Меморандум Р.Лодгмана (1917 р.), що передбачав автономію для окремих народів. Однак він не знайшов відгуку [2, с. 70].

Якщо у довоєнних переговорах про вирівнювання німецькі представники з Чехії проявляли все менше зацікавленості у досягненні компромісу, вже в ході війни однозначно орієнтувалися на пряме включення судетських німців до німецькомовної Австрії. У випадку збереження монархії вони прагнули поділу Чехії на дві частини за національною ознакою: п'ять районів мали бути німецькими, сім – чеськими [3, с.404]. У випадку розпаду Австро-Угорщини безальтернативним для них було приєднання до Німеччини чи Австрійської Республіки [1 с. 28]. В середині 1917 р. Німецька національна рада в Чехії видала резолюцію про самовизначення чеських німців в межах австрійської держави, встановлення німецької мови як державної та створення адміністративної одиниці Німецька Чехія. Таким чином порушувалося чеське історичне державне право в питанні збереження території Корони чеської [4, с. 247]. У 1918 р. німецькі політичні представники з Чехії добилися реалізації цієї давньої мети – адміністративного поділу Чехії на дві провінції – Німецьку Чехію та Чехію (розпорядження уряду про створення Німецької Чехії від 27 вересня 1918 р.) Рішення мало вступити у силу від 1 січня 1919 р. Голос консервативного чеського історика Й.Пекаржа, який звертав увагу німців на те, що чехи готові надати та законодавчо забезпечити німецькому населенню щонайширші права меншини в межах неподільної Чехії на основі поваги до чеського державного права, залишився не почутим [5, с.55]. Ситуація зайшла так далеко, що на конференції німецьких соціал-демократів чеських земель у вересні 1917 р. у Брно лунали слова, що німці не підкорюватимуться чеській державі навіть ціною громадянської війни [4, с. 248].

Попри вступ у війну США та очевидність майбутньої поразки Центральних держав думка про збереження монархії на основі якоїсь форми автономії народів була на внутрішньополітичній арені все ще актуальною для значної частини чеських політиків принаймні до літа 1918 р. [4, с. 246]. У січні 1918 р. В.Вільсон прагнув у “14 пунктах” для народів імперії Габсбургів не більше аніж “щонайвільнішу можливість автономного розвитку”

В травні 1918 р. стало ясно, що в наслідок розрухи Австро-Угорщина не зможе опанувати післявоєнну ситуацію: в першу чергу радикалізацію мас на основі революційних соціалістичних гасел. Такий висновок відкрив можливість утворення Чехословаччини [4, с. 250].

29 червня Національну раду чехословацьку в якості основи майбутнього уряду країни де факто визнала Франція, 3 серпня – Англія, у вересні – США. Тож лише за чотири місяці до кінця війни – у червні 1918 р. припинилося коливання та невизначеність чеської закордонної політики [4, с. 251].

Ще 6 вересня чеські соціалістичні партії створили Соціалістичну раду, що мала імплантувати відповідні ідеї до державного ладу та традиційно творити міст між німцями та чехами. Проте під впливом посилення націоналістичних настроїв з обох сторін її політичні акції провалилися. Отже змушені визнати Національний комітет та Масарика єдиними представниками чеської революції [4, с. 252].

Між 15 та 23 жовтня 1918 р. Антанта юридично визнала чеську владу за кордоном – за кілька днів до кінця війни [6, с.237]. Це означало відмову від ідеї утворення певного інтеграційного об'єднання звільнених народів в Центральній Європі. 27 жовтня Австро-Угорщина прийняла умови миру. Чеська громадськість, що дізналася про це наступного дня, витлумачила цей крок як її остаточну капітуляцію, наслідком чого стало проголошення незалежності Чехословаччини [4, с. 253].

Проголошення незалежності відбулося мирним шляхом за виключенням заворушень у Празі, влаштованих місцевими люмпенами і спрямованих проти німців та євреїв. Такі прояви були засуджені як німецькою так і чеською сторонами. Отже думка про те, що чехи зруйнували Австро-Угорщину є невірною [4, с. 254]. Розпад Австро-Угорщини в першу чергу є результатом внутрішніх факторів. Головний серед них – політика німецьких буржуазних партій [2, с. 75].

Одним з найбільш важливих питань є те чому за десять місяців від проголошення Чехословаччини до мирної угоди в серпні 1919 р. між чехами та німцями не дійшло до швидкого та політично успішного компромісу [7, с.25] ?

Коли 15 жовтня 1918 р. чехословацьке представництво у Парижі було визнане закордонним урядом, іншої альтернативи ніж створення незалежної чехословацької держави не існувало. Більша частина політично свідомих чехів вітала створення республіки, що означало кінець війни та досягнення політичної мети. Для німецького націоналізму ще з кінця XIX ст. було характерним почуття загрози зі сторони чеського національного руху, який потужно розвивався [8, с.231]. Австрійські німці спочатку до останнього вірили в монархію, що забезпечувала їм панівне становище, та сподівалися на перемогу у війні. Коли надію було втрачено – вхопилися за право націй на самовизначення. Але і це гасло у перші тижні після поразки не знайшло широкого відгуку в умовах дезорієнтації [6, с.242]. Німці природно боялися незрозумілого майбутнього, втрати привілеїв та вищого життєвого рівня, дискримінації [2, с. 95]. Німецькі націоналісти, усвідомлюючи зміст своєї попередньої політики щодо чехів боялися тепер подібного у відповідь. Німецькі соціал-демократи боялися відриву від Австрії де їх однопартійці були при владі [2, с. 96]. Вони ж найпоспідовніше відстоювали право німців на самовизначення та їх зв'язок із Австрією, бо вважали, що німецький та австрійський імперіалізм повалено, а чехи – прислужники імперіалістичної Антанти [2, с. 125].

Таким чином, для більшості німців найпростішим видавалося збереження попереднього стану, тобто перебування в складі Австрії. То не був прояв консерватизму, а слідування тій самій логіці, що й чехи – перебування в національній (в цьому випадку німецькій державі). Іншим вибором було входження до великонімецької національної держави. Третій вибір – це перебування в новій державі з очевидним домінуванням народу із яким з середини XIX ст. перебували у все більш гострих конкурентних відносинах [8, с.25].

Судетонімецька політична репрезентація категорично відкинула будь-яку форму чи варіант приналежності до Чехословаччини. Вона категорично діяла з метою розділу Чехії та приєднання німецькомовних територій до Австрії, а зрештою разом із останньою і до Німеччини. Водночас поряд із максимальною не розглядалася жодна мінімальна програма. Право націй на самовизначення у викладі В.Вільсона ніколи не означало лише крайню інтерпретацію даного гасла. Австро-Угорщина капітулювала у відповідь на американську ноту, яка взагалі не містила 14 пунктів, а цілком конкретно сформульовані умови в яких йшлося про визнання права чехословаків, поляків та югослов'ян на утворення власних держав [5, с.58].

Тож посилаючись на право націй на самовизначення більшість німецьких політиків відкидали подальше співіснування із чехами в новій державі. Вони розуміли це право так, що Чехословаччина могла претендувати тільки на території з чеським та словацьким населенням. Тоді як німецькі мешканці мали самі вирішувати власну долю. Відтак соціал-демократи, що презентували німецьку політику в нових умовах, дещо наївно сподівалися на мирну конференцію. 21 жовтня німецькі депутати імперського парламенту створили Тимчасові національні збори Німецької Австрії, яка претендувала на усі австрійські землі, населені німцями, включно із мовними острівцями. Пролунало звернення до Берліна ввести німецькі збройні частини на території Чехії, населені німцями. У відповідь на проголошення незалежної Чехословацької республіки у Відні німецькі депутати з Чехії проголосили 29 жовтня відторгнення від неї прикордонних областей та утворення в районах північної Чехії, населених німцями, провінції Німецька Чехія (Deutschböhmen) з її включенням до складу Австрії. [9, с. 187]. Наступного дня німецькі депутати північної Моравії та Сілезії створили провінцію Судети (Sudetenland) і також приєднали її до Австрії. Лідери німецькомовного населення південної Моравії 3 листопада проголосили утворення провінції Deutschsüdmähren а німці південної Чехії провінції Böhmerwaldgau з приєднанням обох до Австрії [1, с. 29].

У Німецькій Чехії швидко були створені провінційний уряд у Ліберці та місцеві органи управління у яких були представники усіх німецьких партій. Їх основною задачею стало вирішення господарських проблем. В Судетах автономне провінційне управління постало протягом кількох тижнів. В Моравії цього не сталося через велику кількість населених пунктів зі змішаним населенням. Численна чеська меншина не бажала миритися із ситуацією, що склалася. В багатьох містечках чехи за згоди Праги утворили місцеві національні комітети які загалом прагнули уникати конфлікту із новоствореними німецькими органами [10, с.203]. Часто відбувалася плідна співпраця при вирішенні питань покращення постачання. Широкі верстви німецького населення були на той момент далекі від наслідування політиків. Господарські труднощі підприємців та політична неангажованість селян заважали швидкому згортанню уявлення про спільність із чеськими мешканцями [3, с.484]. В діяльності новостворених провінцій прослідковувалося бажання не палити усіх мостів із чехами [2, с. 99].

Чеські представники переконували німців у необґрунтованості утворення провінцій та їх нежиттєздатності. Про це ж говорили і деякі німецькі політики [2, с.100]. Було зрозуміло, що без співпраці із Прагою провінції не можливо забезпечити продовольством. Це призводило до суперечок серед німців. Зокрема соціал-демократи звинувачували буржуазні партії у колапсі Німецької Чехії. Постала з провінцій територіальна конструкція була нежиттєздатна, а тому, за логікою противників перебування у складі Чехословаччини, не залишалося іншого шляху як приєднання її до Німеччини. Частина націоналістів розраховувала на конфлікт Німеччини та Чехословаччини і підтримку німецької армії [2, с.103]. Проте, німецьке посольство у Празі не спостерігало натхнення у німців від від'єднання і не оцінювало загалом їх настрої як сепаратистські [2, с. 104]. З іншого боку підтримки у Масарика шукали австрійські кола, що були противниками приєднання Австрії до Німеччини, а також політики з Баварії та т. зв. Пруської Сілезії, що прагнули вийти зі складу Німеччини. Масарик, що прагнув встановити із післявоєнною Німеччиною добросусідські відносини, подібні пропозиції відкинув [11, с.75]. Це підривало шлях опори судетських німців на Німеччину та не залишало іншої альтернативи, аніж очікування результатів мирної конференції. Проблемою тут було те, що попри непогані правові позиції у відстоюванні своїх вимог німецькими політиками – не вимагали нічого по-за програмою В.Вільсона – вони ставили вимоги як переможці будучи переможеними [6, с.238].

Факторами, що впливали на чеську політику були “ейфорія від здобутої свободи”, швидкість та несподіваність розпаду монархії Габсбургів, недостатність зовнішньополітичного досвіду. Усі чеські політики знали, що чеські німці є елементом надто потужним чисельно та економічно, надто добре організованим. Тож чеське політичне представництво зайняло в питанні ставлення до німців не лише раціональну, але й доброзичливу відкриту позицію [5, с.55].

На зустрічі у Женеві на початку листопада 1918 р. чеські політики домовилися надати представникам чеських німців посаду крайового міністра у майбутньому уряді Чехословаччини для захисту інтересів німців у Чехії. Масарик наполягав на переговорах із німцями аби останні визнали Чехословаччину. Тому не можна вважати, що німців розглядали як потенційних ворогів держави. Характерно, що принцип історичних кордонів не був для чеської політики догмою (про що свідчать переговори про майбутній чесько-польський кордон) навіть якщо залишався загальною засадою. Припускалися і виключення. Так чи інакше Масарик та соціал-демократи вважали території з більшістю німецького населення проблемою для майбутньої Чехословаччини. Серед чеських політиків припускалася відмова від частини чеської території [5, с.54] як до, так і після проголошення незалежності. Попри визначення Масариком необхідності утримання прикордоння з економічних та стратегічних міркувань, разом із Бенешем вони розглядали можливість втрати невеликих, повністю понімечених територій напередодні Паризької мирної конференції. З огляду на позицію американців Бенеш не був упевнений, чи вдасться зберегти прикордоння взагалі. Водночас, як і багато інших політиків Масарик був переконаний, що насправді німців на чеських землях набагато менше ніж вказувала австрійська статистика. Вважав, що багато чехів називалися німцями аби отримати роботу у німецьких підприємств [11, с.74]. Однак німецькі історики вважають, що на мирній конференції Бенеш надав зфальшовану статистику щодо чисельності німців на спірних територіях [9, с. 190].

Попри побоювання чеських політиків щодо надто толерантного ставлення Масарика до прагнення німців відірвати частину чеського прикордоння від нової держави, останній вважав, що чеську державу створили чехи, німці з'явилися тут лише як колоністи, а тому вимога збереження історичних кордонів чеського королівства не є “жодним імперіалізмом”. За Масариком чехи вели боротьбу за національне відродження лише “духовною зброєю”. Історія та відсутність крові при виникненні держави доводить, що німцям немає чого боятися [11, с.73]. Вважаючи їх співвинуватцями війни через антислов'янську політику, Масарик наказував не допускати жодних ексцесів та несправедливості по відношенню до німців, не провокувати їх встановленням чеської мови як єдиної державної. Його кредо у національному питанні – повага до національного принципу, але кожна нація має керуватися найвищим принципом, зміст якого – демократія. Після приїзду до Праги Масарик висловлював оптимізм після зустрічей із німцями у грудні 1918 р. однак не усвідомлював, що то були празькі німці, позиція яких суттєво відрізнялася від настроїв судетських німців [11, с.76].

Те, що чеська позиція не була принципами на папері, відмінними від реальної політики, а загальносхваленою позицією, свідчать переговори, що двічі відбулися на початку листопада між представниками Національного комітету в Празі та німецькими депутатами з Судет Р.Лодгманом фон Ає та Й.Селігером. Депутати прагнули добитися від Національного комітету регулярного постачання

продовольства на прикордонні території та політичного визнання уряду Німецької Чехії рівноправним партнером Національного комітету. Останній запропонував не лише продовольство, а й представництво для німців у Національному комітеті, а значить і у майбутньому уряді та парламенті. Це однозначно можна трактувати як пропозицію партнерства з можливістю діалогу щодо основ майбутньої держави [5, с.56].

Єдиною умовою було визнання чеськими німцями Національного комітету єдиним репрезентантом нової держави. Це була можливість виправити політичну помилку та шанс, який було німцями втрачено, оскільки пропозиція Національного комітету була відкинута через сподівання німецьких політиків на рішення мирної конференції на їх користь. Отже, вони не мали наміру вести діалог про включення територій населених німцями до Чехословаччини. Попри це переговори відбувалися у доброзичливій атмосфері та не були завершені конфронтаційно [5, с.57].

Невдача переговорів між представниками судетських німців та чехами 4 листопада 1918 р. та поширений Селігером вирок чеського міністра Рашіна стосовно того, що "із заколотниками переговорів не ведемо", вплинуло на німців так, що ніби чехи не прагнуть компромісу, а лише насильницьки нав'язати свою волю.

Навіть якщо зважати на шок і психологічну травму в результаті поразки і усвідомлення себе стороною, що програла, судетонімецьку політику в реальних умовах осені 1918 р. можна охарактеризувати як політику нереалістичну. Поєднання права на самовизначення із програмою переможців та заклик на приєднання усіх німців Австрії до Німеччини суперечить політичній логіці [6, с.244].

Антанта не віддала б ці землі Німеччині чи Австрії як країнам, що прогнали війну. Масштаб обіцянок не мав великого значення. Усвідомлюючи можливу проблему Антанта була рада покласти її вирішення на Чехословаччину. Це перетворювало проблему з міжнародної на внутрішньополітичну. Німецька ж сторона демонструвала нездатність чи небажання це усвідомити. Оскільки економічні аргументи однозначно свідчили проти від'єднання від Чехословаччини, Ф.Пероутка в 30-х рр. вбачав єдиний мотив у сфері емоційній – пиха колишнього господаря, який ніколи не погодиться стати непануючою меншиною в державі чеської більшості. Німецький дослідник М.Александр вважає, що це була суміш нерозуміння ситуації, страху та упертості. Можна погодитися, що німці були "від участі у створенні політичного життя вилучені" [9, с.186], проте це було власне рішення судетських німців [5, с.59].

В умовах відсутності чесько-німецького діалогу на вищому рівні, проблем із постачанням продовольства, реагуючи на "заклик місцевих органів влади з метою встановлення спокою" [2, с.106] на початку грудня 1918 р. у прикордонні райони (території проголошених провінцій) увійшли чехословацькі війська. Командири перебрали на себе владу в населених пунктах. В окремих населених пунктах дійшло до протестів німецького населення та стрілянини в бік військових [10, с.203]. Проте, громадянські комітети оборони, що виникли у багатьох місцях, не мали бойового духу. Не існувало єдиної концепції територіальної оборони. До 16 грудня німецькі райони Чехії та Моравії були зайняті чехословацьким військом [9, с.188]. Німецькі історики констатують недостатнє бажання боротись, відсутність добровольчих загонів, що в цей час діяли від Балтики до Словенії, але не в Чехословаччині. Головною причиною стала відсутність єдності німців у боротьбі проти Чехословаччини: робітники та міські обивателі були за єдність із німецькою державою, промисловці за Чехословаччину, селяни – індіферентні, що загалом визначило відсутність відповідного масового руху [2, с. 127]. Політичні очільники німців емігрували до Австрії [4, с. 258]. Багатьма тертя між німцями і чехами сприймалися як і раніше, на рівні сварки у родині [8, с.27].

Отже незалежність судетонімецьких територій в Чехії тривала 44, а в Судетах 50 днів. Протести австрійського уряду були відкинута Антантою. Німеччина боялася порушення перемир'я, тому мовчала.

До кінця року спроба усамостійнення німецьких територій Чехії, Моравії та Сілезії була ліквідована, однак їх населення не змиралося із фактичним станом й після підтвердження кордонів Чехословаччини у Версалі та Сен-Жермені. Сен-Жерменський мир приєднав населені німцями території Чехії, Моравії та Сілезії на основі схвалення представників від австрійського парламенту до Чехословаччини. Держава підписала угоду про охорону прав меншин. Її положення мали пріоритет перед внутрішніми законами республіки, згідно із п. 86 Версальського миру Німеччина отримувала право вимагати від Чехословаччини дотримання відповідних норм у ставленні до меншин. Нота Бенеша від 20 травня 1919 р. Мирній конференції містила обіцянки пропорційної виборчої системи із відповідним представництвом меншин у всіх виборчих органах, принцип двомовності в освіті, судах та органах управління [12, с.128].

Попри демократичний устрій та забезпечення громадянських та національних прав більшість німців після Сен-Жерменського миру вважали рішення про приналежність Судет до Чехословаччини порушенням свого права на самовизначення та відмовилася визнавати Чехословаччину своєю політичною батьківщиною та виступати по відношенню до неї з лояльних позицій. Їх опір проявився 4 березня 1919 р. коли у Відні відкрилося перше засідання нового австрійського парламенту. Німці з Чехії у більшості міст демонстрували свою незгоду із неучастю у виборах австрійського парламенту. Більшість акцій мали партійно-політичний характер. У більшості міст маніфестації відбулися спокійно [2, с. 131].

Однак подекуди дійшло до сутичок із силами правопорядку, що в деяких містах супроводжувалося стріляниною військових по демонстрантах. В ході придушення акції 54 чоловіки загинуло [9, с. 189], а близько 100 поранених [6, с.239]. Стрільнина 4 березня відбулася у 7 місцях і значить не була випадковою, відображаючи антинімецькі настрої серед частини чехів, зокрема легіонерів [6, с.258]. Примітно, що за одиничним виключенням, німецькі історики поряд із німецькими жертвами не згадують двох загиблих чеських вояків у м. Штернберк [2, с.132].

Загалом виступи 4 березня стали демонстрацією політичного безсилля. З того часу судетські німці відзначають цю дату як "день права на самовизначення" [8, с. 29]. Хоча події 4 березня призвели до довготривалого невдоволення, протягом 1919 р. поширюються відомості, що німці, передусім їх окремі групи – наприклад промисловці, змирилися із тим, що залишаться в Чехословаччині [8, с.26]. Зокрема німці взяли участь у місцевих виборах у червні 1919 р.

Отже, якби німецькі політики на межі 1918-1919 рр. вчасно вступили у переговори з чехами щодо співпраці то могли б отримати значні політичні дивіденди у Чехословацькій державі. Натомість, події 1918-1919 рр. посяли зерна взаємної недовіри, що через два десятиліття вибухнули ворожнечею, ненавистю та прагненням помсти. Приклад чесько-німецьких відносин після Першої світової війни став однією з перших ілюстрацій того, що буквальне дотримання права на самовизначення призводить до обмеження права на самовизначення когось іншого.

Джерела та література

1. Pernes J. Česko-německé soužití ve společném státě v 19 a 20 století / J.Pernes // Konec soužití Čechů a Němců v Československu: sborník k 60. výročí ukončení II světové války / Hynek Fajmon, Kateřina Houšková (eds.). – Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. – S.23-31.
2. Brügel J.W. Češi a Němci 1918-1938 / J.W. Brügel. – Praha: Academia, 2006. – 846 s.
3. Křen J. Konfliktní společenství. Češi a Němci 1780-1918 / Jan Křen. – Praha: Academia, 1990. – 508 s.
4. Makrlík V. Češi a Němci. Studie proveditelnosti společných dějin a budoucnosti / Vaclav Makrlík. – Praha: Ideal, 2009. – 404 s.
5. Valenta J. Rozchod Němců s Čechy v českých zemích v roce 1918 / J.Valenta // Češi a Němci: historická tabu. – Praha: Nadace Bernarda Bolzana, Ackermann-Gemeinde, 1995. – S. 54-61.
6. Seibt F. Německo a Češi. Dějiny jednoho sousedství uprostřed Evropy / Ferdinand Seibt. – Praha: Academia, 1996. – 464 s.
7. Seibt F. Otázky mezi Němci a Čechy / Ferdinand Seibt // Češi a Němci: historická tabu. – Praha: Nadace Bernarda Bolzana, Ackermann-Gemeinde, 1995. – S. 25-29.
8. Lemberg H. Porozumění: Češi – Němci – východní Evropa 1848-1948 / Hans Lemberg. – Praha: Lidové noviny, 1999. – 352 s.
9. Salomon D. Od rozpadu podunajské monarchie do konce Druhé světové války (1918-1945) / Salomon Diter // Tisíc let česko-německých vztahů. - Praha: Panevropa, 1995. – S. 183-231.
10. Nováková K. Provincie Deutschböhmen a vznik Československé republiky / K.Nováková // Češi a Němci: historická tabu. – Praha: Nadace Bernarda Bolzana, Ackermann-Gemeinde, 1995. – S. 202 -204.
11. Klímek A. Názory T.G.Masaryka a E.Beneše na němce v době vzniku Československa / A.Klímek // Češi a Němci: historická tabu. – Praha: Nadace Bernarda Bolzana, Ackermann-Gemeinde, 1995. – S. 72-77.
12. Glassl H. Pokus multinárodnostního řešení. Bylo Československo vzornou demokracií? / H.Glassl // Češi a Němci: historická tabu. – Praha: Nadace Bernarda Bolzana, Ackermann-Gemeinde, 1995. – S. 127-132.

Desyatnychuk I. O. Formation of Czechoslovakia and German Issue (1918-1919)

The article deals with aggravating of Czech-German relations which is connected with decay of Austro-Hungarian Empire and nascence of Czech Republic in 1918. The opinions of Czech and German representatives about borders of Germany and status of Czech-German border and solving this problem in foreign policy context as well as with the help of internal political means are found out. Formation of autonomous provinces and their future and also position of Czech politicians in the issue of coexistence of two nations in the one state are analyzed.

Key words: self-determination, Czech Republic, nationalism, Masaryk, German Czechia, Czech-German relations.

Десятничук И. А. Создание Чехословакии и немецкий вопрос (1918-1919 гг.)

В статье освещается обострение чешско-немецких отношений в связи с распадом Австро-Венгрии и возникновением Чехословацкой Республики в 1918 г. Определены позиции чешских и немецких представителей относительно границ последней и статуса чешско-немецкого пограничья, а также решение проблемы, как во внешнеполитическом контексте, так и внутривнутриполитическими инструментами. Проанализировано создание немцами автономных провинций и их судьба, а также позиция чешских политиков в вопросе сосуществования двух народов в одном государстве.

Ключевые слова: Чехословацкая республика, Масарик, самоопределение, национализм, Немецкая Чехия, чешско-немецкие отношения